

**Lépesről lépésre pedagógiai program
ismertetése és bevezetésének
tapasztalatai**

Szerkesztette: Szabó Zsuzsa

LÉPÉSRŐL - LÉPÉSRE

ÓVODAI PROGRAM

A társadalomban és a gazdaságban bekövetkezett rohamos változások, a családi élet alkalmazkodásának a kényszere a változásokhoz, egyre nagyobb felelősséget és kihívást jelent a szülők, pedagógusok és mindazon szakemberek számára, akik közvetve vagy közvetlenül felelősek a kisgyermek fejlődéséért és jólétéért. Feladat megőrizni a gyermekkor nyugalmát, derűjét, ugyanakkor biztosítani kell nekik a lehetőséget azon képességek elsajátítására melyek szükségesek a világban való sikeres boldoguláshoz. A mai gyermekek szükségletei is változnak a társadalmi folyamatok hatására. A változásokhoz való ésszerű alkalmazkodás pedagógiai hangsúlyváltozásokat is eredményezett.

A sokféle értéket toleráló szemlélettel ma már természetes, hogy ugyanazt a célt más úton is el lehet érni. A Lépésről - Lépésre óvodai program egy lehetőség a sok közül, mely immáron 10 éve képviseli a kompetencia alapú tanulás értékeit, megelőzve a jelenlegi hivatalos hazai oktatáspolitikai álláspontot.

A gyermekek fejlődése során kulcsfontosságúnak tartjuk az együttműködés, a kritikus gondolkodás, az önbecsülés, a felelősségérzet és a tolerancia fejlesztését. Ezek a képességek szükségesek ahhoz, hogy az új befogadására nyitott, az életen áttartó tanulást természetes folyamatnak tekintő, a demokrácia értékeit tiszteletben tartó, az egyéni és közösségi értékeket összehangoló, felelős állampolgárokat neveljünk.

Pedagógiai hangsúlyai:

- a gyermekek egyéni különbségeinek , eltéréseinek tiszteletben tartása,
- a családi nevelést kiegészítő szocializáció,
- az egyedi tevékenységközpont-rendszerben történő differenciált egyéni bánásmód
- kompetencia alapú tanulás,
- a szülők óvodai életbe való bevonása és
- helyi sajátosságoknak és igényeknek függvényében a szociális munka köré rendeződnek.

Az egyéni, individuális szükségletek és eltérések kielégítésének, és az együttélés ésszerű szabályainak fenntartásával a gyermekek esélyt kapnak arra, hogy egyéni attitűdjeik, motivációs késztetéseik kialakulhassanak, érvényesüljenek.

A gyermekek óvodai neveléséért felelős óvodapedagógusoknak, jelentős befolyásoló szerepük van. Az óvodában elsősorban ők azok, akik megfigyeléseikre alapozva, előkészítenek, feltételeket teremtenek, folyamatokat indukálnak, szükségleteket alakítanak, tehát *nevelnek*.

A Lépésről lépésre program elemeiben magán viseli az angolszász típusú óvodák külső jeleit (tevékenységközpontok), és az amerikai Head Start program sajátosságait, nevezetesen a kulturális sokszínűség értékékként kezelését (multikultúra), a nyitott óvoda gyakorlatát (a szülők bevonását a napi óvodai életbe), szűkebb helyi közösséggel és a szociális szolgáltatásokkal való szoros együttműködést, a demokratikus együttnevelést.

A műveltségterület integráltan, projekt-rendszerben és az egyéni fejlődési ütemre tekintettel differenciáltan, kerül feldolgozásra. A környezet (csoportszoba) tudatos alakítása folyamatos tanulást, a matematikai és az írás-

olvasás képességének megalapozását biztosítja. Ebben a folyamatban a játék szabadsága a gyermekek választása, biztosítva van.

A program sajátos rendszere lehetővé teszi: a gyermekek változó, eltérő szükségleteinek figyelembevételét, a hiányzó szokások kialakítását, a már meglévő, kialakult képességek, készségek fejlesztését, továbbfejlesztését, a 3-7 éves gyermekek együtt, vagy osztott csoportokban történő nevelését, az eltérő családi értékek és kultúrák toleranciáját, a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és családok fokozottabb mentális, érzelmi és szociális támogatását. Ugyanakkor, a helyi sajátosságok, pedagógiai hangsúlyok tovább gazdagíthatják a programot. További adaptálására tág lehetőség van, a gyermekek igényeinek, a családok állapotának, a kreatív óvodapedagógusok elképzeléseinek megfelelően.

A LÉPÉSRŐL - LÉPÉSRE ÓVODAI PROGRAM ELŐTÖRTÉNETE

A program magyarországi adaptációs munkálataiban a bevezetés első három évében, több mint 100 óvodapedagógus vett részt. A bevezetés időszakában folyamatos szupervízóval, továbbképzésekkel segítettük az intézményeket, pedagógusokat, biztosítva a programban hangsúlyos, a hagyományos magyar óvodai neveléstől eltérő programelemek napi gyakorlatba való érvényesítését.

Az eltelt 10 év alatt további óvodás csoportokban és iskolákban terjedt el a program, ám azok nyomon követésére, a program specifikumainak maradéktalan megvalósításának követésére, már nincs lehetőség. A program itt vázolt alapelvei a bevezetés időszakában megvalósultak és pedagógusok, szülők, fenntartók megaláztatására, példaértékűen működtek.

A legnagyobb szemléletváltásra az egyéni eltérések tolerálásában, a gyermekek jelzéseinek elemzésében, a gyermekismeret terén és a családokkal való együttműködésben volt szükség.

A program a nehéz körülmények között dolgozó, hátrányos illetve halmozottan hátrányos helyzetű települések óvodáiban került bevezetésre illetve a Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola Gyakorló óvodájában. Ennek egyszerű magyarázata volt; a program bevezetése során jelentős anyagi és eszköztámogatás jutott az óvodákhoz feltételezve, hogy a hátrányos helyzetű óvodákba járó gyermekek szinte kizárólagos játék és eszköz játék forrása az óvoda, valamint ezekben az óvodákban tartottuk fontosnak –az óvodák gyakorlatától idegen-, szülői bevonás segítségével a Lépésről lépésre program által finanszírozott szociálpedagógus alkalmazásával és az óvodában létrehozott szülői szoba működtetésével. A Gyakorló Óvodában reményeink szerint a pedagógusképzésben résztvevő hallgatók felkészítésében meg fognak jelenni azok az elemek, melyek nélkülözhetetlenek a program sikeres megvalósításához.

Mindezen kompetenciák hiánya a gyakorló pedagógusok körében nyilvánvalóvá vált a program bevezetése során: egyéni eltérések tolerálása, a gyermekek megfigyelése és a megfigyelések objektív regisztrálása, az óvodai környezet tudatos alakítása a képességek fejlesztésére, az ismereteket közvetítő/átadó pedagógus szerepből feltételteremtő, kommunikatív pedagógus szerepre váltani valamint és a családokkal való partneri kapcsolat kialakítása és a folyamatos szülői bevonás a korábbi pedagógiai kultúrában csak esetlegesen jelenlevő elemek.

A LÉPÉSRŐL-LÉPÉSRE ÓVODAI PROGRAM CÉLJA, GYERMEKKÉPE

A program a 3-7 éves korú gyermekek fejlődésének támogatását, személyiségük fejlesztését, valamint szüleik, szülői szerepükben való megerősítését, gyermekük intézményes nevelésében való aktív szerepvállalásukat, a számukra elérhető szociális és egyéb közösségi segítségnyújtás és kapcsolatteremtés elősegítését, abban való aktív részvételét tekinti küldetésének.

A gyermekekhez, mint egyedi, mással nem helyettesíthető individuumokhoz és szociális lényekhez, az életkori sajátosságok és az egyéni szükségletek, különbségek ismeretében közelít. A feltételrendszer a környezet és tevékenységek tudatos befolyásolásával segíti a személyiség kibontakozását, tekintettel az eltérő adottságokra, képességekre, szokásokra, nembeli, érésbeli, vérmérsékleti különbségekre és a családok értékrendjének sokféleségére.

A Lépésről - Lépésre óvodai program alapvető feladatnak tekinti a **személyiségdimenziók harmónikus fejlesztését**, a gyermekek erősségeinek és esetleges hátrányainak feltárását.

A személyiségértékek, tulajdonságok, képességek közül, **kiemelten alapozza meg az alábbiakat:**

- a személyiség autonómiáját, pozitív énképét, önérvényesítő képességét,
- a saját szükségletek kifejezésének képességét,
- az érzelmi gazdagságot, empátiát
- a kultúrált magatartás szokásait,
- az önfejlesztő magatartást,
- a másság tolerálását,
- a társakkal való együttműködést,
- a döntés, a választás, a rugalmas gondolkodás, a kreativitás képességét,
- a művészetek, a természeti, társadalmi környezetük iránti érzékenységüket

A sajátos tevékenységközpont-rendszerrel és a gyermeki szabadság biztosításával **támogatja a szocializáció szempontjából fontos szokásokat, magatartásmódokat:**

- a kompromisszumok, konszenzusok és az önérvényesítés stratégiáinak megtanulását,
- a kontaktuskeresést, a kommunikálás és a társalgás technikáinak elsajátítását,

- a társas konfliktusokban kevés felnőtt segítséggel a megoldások keresését,
- az önszabályozás, az önkontroll alakulását,
- a közös tevékenységekben az igényeknek, elképzeléseknek megfelelő szervezési teendők felvállalását,
- a gyermekek játékszükségletének kielégítését, az önkifejezés és az együttműködés kiteljesedését.

Az értelmi fejlődésben a gyermekek eltérő tapasztalataira, egyéni és közös élményeire, érdeklődésükre és kíváncsiságukra építve: a cselekvés, tevékenység - a beszéd - és a gondolkodás egységét biztosítva fontosnak tartja:

- az utánzásra épülő tanulással együtt, a felfedezéseket, a próbálkozásokat, az élethelyzetekben, tevékenységekben történő felismeréseket, a pszichikus funkciók intenzív fejlődését,
- az írott nyelv és a jelzések iránti érdeklődést
- a hagyományok ápolását, a szűkebb-tágabb családi, közösségi kultúrák ismeretét és tiszteletben tartását
- a természet, az élőlények szeretetét és védelmét

Kiemelt fontosságúnak tekinti az *egészséges testi és lelki fejlődést*, az egészséges életmód szokásainak alakítását, a szükségletek és a mozgásigény kielégítését, az egészség óvását, védelmét és az esetleges hátrányok korrekcióját, kompenzációját.

ÓVODAKÉP (funkcióhangsúlyok)

A NYITOTT ÓVODA, a szűkebb környezet igényeihez igazodva, s azok által befolyásolva, szakmailag önálló intézményként elsősorban a gyermekek nevelését és a családi nevelés kiegészítését tekinti feladatának. Egy-egy körzetben, településen az eltérő családi szükségletek következtében az óvodai funkciók közül bármelyik hangsúlyosabbá válhat. A családok állapota, működése, funkciózavara sokféle lehet. A halmozottan hátrányos gyermekeket

nevelő óvodákban hangsúlyosabbá válhat például a legfontosabb az óvó, védő, ellátó, gondozó, szociális ellátórendszerrel szorosan együttműködő funkció és előtérbe kerülhet az egészség megőrzése érdekében a prevenció.

Ugyanakkor az „átlagos” családokból érkező gyermekeknél felerősödhetnek az érzelmi és szociális szükségletek.

A Lépésről - Lépésre óvodai program érinti a teljes intézményt, kiemeli az „óvodafejlesztő” tevékenység szerepét. Az óvoda, mint intézmény egy komplex rendszer, amelynek minden összetevője kölcsönhatásban működik. A koncepciók a teljes rendszert érintik. Az óvoda nyitottsága, mint elv, befolyásolja az óvoda kapcsolatainak alakítását, a családoktól az iskolával és egyéb, a közösségben működő állami és civil szervezetekkel való együttműködésig.

Az óvoda elsősorban a családok felé nyitott. A gyermekek egészséges személyiségfejlődésében meghatározó jelentőségű a család. Az óvodapedagógus feltételezi, hogy minden család közvetít értéket a gyermekek felé, még akkor is, ha nem minden funkcióját teljesíti maradéktalanul. A társadalmi folyamatok negatív hatásait sok család nem tudja kivédeni, gyakran meghaladja a problémák megoldása a szülők erejét és lehetőségeit. Ezért szükséges megértéssel, empátiával közelíteni a család felé. Kivételt jelentenek a gyermekeket veszélyeztető helyzetek.

Az óvodapedagógus toleráns a szülők felé, próbálja átérezni helyzetüket és keresi a kapcsolatot a gyermekek érdekében.

b.) A nyitott óvoda jellemzői.

Az óvodapedagógusok és munkatársai:

- ismerik a családok szükségleteit, évente több alkalommal beszélgetnek négy szemközt a szülőkkel;
- ismerik a családok értékrendjét és a szülők véleményét az óvodai nevelésről;
- több szinten bevonják a szülőket az óvodai életbe és szakmai támogatást, segítséget adnak a családi neveléshez;

- a szülők igényeihez igazodva gyarapítják pszichológiai, pedagógiai, egészségügyi ismereteiket;
- a családok közreműködésével, kapcsolatot keresnek az idősebbek a nagyszülők nemzedékével, bevonják őket a település gyermekélethez kötődő hagyományainak ápolásába;
- közreműködnek a kisebbség kulturális értékeinek megőrzésében;
- közvetítő szerepet tölthetnek be a gyermekek, a családok és a speciális szolgáltató, szociális ellátó intézmények között;
- a családokat érintő ellátatlan feladatok megoldása érdekében együttműködést alakíthatnak ki civil szervezetekkel;
- a családokkal közösen gazdagíthatják a gyermekek tapasztalatait, élményeit, az óvoda feltételrendszerét.

Az óvodapedagógusok kisebb településeken, az értelmiséget képviselve jelentős kultúraközvetítő és szabadidő szervezői tevékenységet végeznek. Így több generációval van kapcsolatuk, ami gazdagítja az adott óvoda erőforrásait, növeli az óvodapedagógusok presztízsét.

A PROGRAM KONCEPCIÓI.

I. Individualizál.

Az egyén egyszeri és megismételhetetlen voltát tiszteletben tartó, személyiségdimenziókat elfogadó, fejlesztést egyéni megfigyelésekre építő, érdeklődéseket és tapasztalatszerzéseket támogató, bizalmat erősítő, feltételteremtő környezetben biztosít lehetőséget a kisgyermek fejlődésére. Fejlettségi szinteket követő pedagógiai gyakorlatok.

II. **Tevékenységközpont** rendszerben a környezet tudatos alakításával biztosítja a feltételrendszert, a tevékenységi formák színtereit, a szabad játékot és az óvodapedagógus által felajánlott tevékenységek választási lehetőségeit.

Ez a rendszer szintetizálja a szervezeti kereteket, és integrálja a fejlesztés tartalmát.

A demokrácia alapelveinek érvényesítése, az egyén és közösség, a csoportra jellemző együttélési szabályok közös kialakítása.

III. **A családok bevonása az óvodai életbe.** A szülőket a nevelésben partnereknek tekinti. A nevelés folyamatában aktivizálja a szülőket az együttműködésben. Erősíti a szülők felelősségét, támogatja a szülői szerepvállalás megerősítését, segíti a családi nevelés problémáinak megoldását. Az óvodapedagógus a rendszerben mintát ad a közös játékra, beszélgetésekre, a gyermekekkel való foglalkozásra, a nevelésre.

Helyi szükségletek függvényében véve támogatja a szociálpedagógus feladatainak beépítését az óvoda által felvállalt tevékenységek körébe.

A program pillérei

I. INDIVIDUALIZÁL

A Lépésről - Lépésre óvodai programban a család és az óvoda szocializáló szerepét hangsúlyozva, a 3-7 éves korban intenzív „én-fejlődés” szakaszában kiemelt jelentőségű az egyediség, az egyéniség támogatása, megalapozása. Az óvodáskor végére jut el a gyermek az önérvényesítéstől az együttműködésig, a társak szükségleteinek, igényeinek, szándékainak megértéséig. A gyermek hozza magával genetikusan múltját, ami nincs még teljesen beprogramozva, kezdettől fogva a környezetén keresztül válik azzá, ami. Fejlődése részben a természet munkája, másrészt a nevelés, a fejlesztés eredménye. A sajátos lelki jelenségek kezdettől fogva nem az önmagába zárt individuumban játszódnak, hanem emberek, a gyermek és a felnőttek között zajlanak, s utána válnak egy emberen belülivé.

Az individualizáló nevelés, fejlesztés olyan pedagógiai megközelítés, amely figyelembe veszi mindazt, amit a gyermekek egyéni különbségként hoznak magukkal.

Az individualizáló nevelés egyszerre erősíti az egyediséget, és ösztönöz az együttműködésre, támogatja a gyermekek szocializációját. Az individualizálás áthatja az egész óvodai életet és annak minden tevékenységét. Mindezt semmi sem indokolja jobban, mint hogy az azonos korú gyermekek között jelentős fejlődésbeli különbségek(is) vannak, mely megnyilvánul:

- a gyermekek eltérő, biológiai szükségleteiben (mikor éhes, szomjas, mennyit eszik, ...stb.),
- az adottságaikban,
- a tapasztalataikban,
- a mozgásigényükben,
- a szociabilitásban,
- az érdeklődésben, az egyéni élményekben ,
- az énképben, a tanulás stílusában,
- a kontaktusteremtésben.

Az óvodai élet megszervezésében tekintettel kell lenni az eltérő szükségletekre. Ez vonatkozik az életkori eltérésekre és az azonos korosztály egyéni igényeire is. A napirend helyes életritmust biztosító stabil pontjain túl, a rugalmasság és a folyamatosság, az egyéni igényekhez való alkalmazkodást szolgálja.

A családok helyzete, szokásai, a lakáskörülmények, a reggeli óvodába érkezés és a hazamenetel ideje a rugalmas szükséglet-kielégítést kívánja meg. Az óvoda szolgáltató szerepe megkívánja, hogy nyitva tartásában igazodjon a szülői szükségletekhez.

Hogyan érvényesíti az óvodapedagógus a személyiségközpontú szemléletet a csoportszobai feltételek megteremtésében?

Az egyén, egyediség, személyiség tiszteletének jelei a következők:

- az egyéni érdeklődés megjelenítése a tevékenységközpontokban;
- a gyermekek jelei mellett a nevük kezdőbetűinek jelzése (nyomtatott nagybetűvel);
- a gyermekek egyéni életének történései az a csoportszobai környezetben
- az egyén illetve a családok életét bemutató tablók- fotókkal;
- a hétfégi családi élmények megbeszélése;
- a tér tagolása a tevékenységközpontokban, 2-3 gyermek elmélyült együttes tevékenységeihez
- a gyermekek közösségi kultúráját megjelenítő képek, dekorációk
- a másság, különbözőség megjelenése a csoport tárgyaiban, dekorációiban.

A személyiségközpontú szemlélet érvényesülése az óvodapedagógus tevékenységeiben

Az óvodapedagógus személyisége és minden megnyilvánulása érzelmi biztonságot, szeretetet, megértést és védelmet sugároz a gyermekek felé. Az eltérések tolerálásában mintát adó óvodapedagógus könnyen el tudja fogadtatni

társaival a nehezebben beilleszkedő, szocializálódó, vagy nagyobb hátrányokat hordozó gyermekeket.

Az óvodapedagógus - gyermekkapcsolat fontosabb elvei:

- személyre szóló pedagógiai hatások,
- szeretetteljes elfogadás,
  - pedagógiai optimizmus a kommunikációban és ezt kifejező metakommunikáció,
  - segítségadás a gyermekek egyéni problémáinak megoldásában,
  - a személyiség értékeinek hangsúlyozása és elfogadtatása a kortársakkal,
  - személyes élményeket, érzéseket, gondolatokat feltáró beszélgetés (alkalmanként, egyénenként),
  - a gyermekek kommunikációjának megértése, megfejtése,
  - a szülők bevonása a gyermekeket érintő nevelési kérdésekbe,
  - a tevékenységek feltételeinek és a kezdeményezett szabályjátékoknak az egyénekre szabott befolyásolása,
  - a gyermekek változó testi, lelki szükségleteinek megfelelő törődés.

A család alapozza meg az óvodásgyermek „énkép”-ének alakulását és elindítja a szocializáció útján. Ezt a folyamatot tovább gazdagítják azok az emberi kapcsolatok, amelyek a gyermekeket az óvodában körülveszik.

A Lépésről - Lépésre óvodai program a gyermekek pozitív önértékelésének támogatásával az aktív személyiség önfejlesztő erőit alapozza meg.

II. A TEVÉKENYSÉGGÖZPONTOK RENDSZERE

A Lépésről - Lépésre óvodai program tevékenységközpontú szemléletének legfőbb megnyilvánulása az a rendszer, amely egységbe foglalja, integrálja a személyiség fejlődésében meghatározó tevékenységformákat, a játékot, a tanulást és a munkajellegű tevékenységeket. A tevékenység, az aktív személyiség megnyilvánulása, az óvodáskorú gyermek szükségletinek kielégítője, összekötőszál a belső világ és a külső környezet között.

Az óvodai környezet (csoportszoba) kialakításánál alapvető szempont a gyermekek életkori sajátosságai és az ebből eredő egyéni tevékenységi szükségletei, az eltérő egyéni érdeklődéseket és fejlettségi szinteket kiszolgáló differenciált eszköz kínálat, az egyéni, kis- és nagycsoportos tevékenységeknek egyaránt helyt biztosító tér.

Mindezen szempontok kielégítése a hazai óvodai programok között egy egyedülálló tér rendezésben, az alábbi **Tevékenységek központok** kialakításával valósul meg:

1. A családi és szerep-szituációs/drámajáték központja,
2. Irodalmi központ
3. Homok-víz asztali tevékenységek, modellezések, terepasztali játékok központja;
4. Építőjáték központ
5. Művészeti tevékenységek központja
6. Manipulációs, asztali, társas, szabályjátékok központja;
7. Természetismereti központ, a külső környezet.

A tevékenységek központokban elhelyezett eszközök és anyagok egyéni fejlettségi szintek és érdeklődés szerinti választásokra, ezáltal elmélyült tevékenységekre ingerlő környezetet jelentenek. A gyermekek szabadon rendelkeznek az eszközökkel, és a nyersanyagok felhasználásával. A gyermekek tájékozódását segítik a jelzések, kártyák, amelyek a polcokon az eszközök/játékok helyét jelzik, segítve az önkiszolgálást, az önálló rendrakást. Az eszközök elhelyezése, a jelzések az élethelyzetekben szerethető matematikai tapasztalatszerzést (sorba rendezés, leképezés, összehasonlítás stb.), valamint az olvasás és írás előkészítését szolgálják.

Ez a rendszer a szabad játék és az óvodapedagógus által felajánlott, választható tevékenységek színtere, a gyermekek természetes élettere.

A JÁTÉK

Az óvodáskorú gyermek alapvető szükséglete, spontán szabad tevékenysége, örömforrása a játék. Integráló tevékenység, amelyet végig kísér a tanulás és a

munka néhány jellemzője. A spontán tanulás színtere. A gyermekek játék közben számtalan ismerettel, tapasztalattal gazdagodnak

A gyermek a játékban számtalan információt ad önmagáról, belső világáról, kellemes és kellemetlen élményeiről. Az óvodapedagógus a gyermekek játékából és a kommunikációikból tud következtetni az egyéni élményekre. Ezek az egyéni élmények változatosak, a családi háttér különbségeiből adódóan. Mindezek a megfigyelések támpontot adnak az óvónőknek az egyéni bánásmódra, fejlesztésre családdal való kapcsolatteremtés irányára.

A tevékenység és a kommunikáció az összekötő fonal a gyermek, a társai és az óvodapedagógus között. A tevékenységközpontok egységes rendszerbe integrálják azokat a tevékenységeket, amelyeket az óvodapedagógus tudatosan és átgondoltan, választási lehetőségként a gyermekek számára biztosít.

A gyermekek a nem didaktikai mozzanatok alapján szervezett tevékenységeket életkoruktól, érdeklődésüktől és fejlettségüktől függően választhatják. Ezekre a helyzetekre szolgál „az óvodapedagógus által felajánlott tevékenység” elnevezés. Ezeket a gyermekek ugyanúgy örömforrásként élik meg, mint a szabad játékot.

A gyermekek közös élményeinek gazdagítása, az élmények forrásainak tervezése, a szocializáció segítése, az érzelmek, a szokások, a magatartásmódok formálása, a kultúra közvetítése, a kevésbé önálló, nem kreatív, élményszegény gyermekek játékának fejlesztése, az óvodai nevelés felvállalt funkcióinak érvényesítését jelentik.

Az egyéni vagy csoportos játékszükségletből, ötletekből, érdeklődésekből fakadó eszközigény kielégítése, a feltételek bővítése a gyermekekkel kooperálva előre megtervezhető, a szükséges anyagok folyamatos gyűjtésével, a családban nélkülözhető, érdekes eszközök felhasználásával. Az eszköztár az igények változását követi, aminek gyarapításába a szülők is bekapcsolódnak. Az óvodai életbe bevont szülők egy-egy játékban, tevékenységben (társasjáték, kézművesség, barkácsolás) maguk is mintát adhatnak, de a csoportban megfigyelőként való jelenlétük is 1.) segíti saját gyermekük megismerését közösségben, 2.) mintát, ötletet kapnak gyermekükkel való otthoni kommunikációra, tevékenységre.

Projekt rendszer

A projekt-rendszerű műveltség-tartalom feldolgozása az integrált ismeretszerzésen és a világ összefüggéseinek felismerésén túl, a felajánlott tevékenységekben *a játékot is befolyásolja, indukáló szerepet tölthet be.*

Az integrálás, azért hatékony az óvodai nevelésben, mert a tevékenység, a tapasztalás szintjén kerül sor a probléma összefüggéseinek feltárására. A projekt-rendszer adja az integráció lehetőségeit. Ez a szemlélet közel áll az óvodáskorú gyermek világlátásához. A tevékenységekben, a projekt feldolgozásában hat a teljes személyiségre, az egyoldalú intellektuális fejlesztés helyett.

A projektek feldolgozása több szinten kínál lehetőséget a szülők aktív bevonására. A projekthez kapcsolódó kiránduláson kísérőként, a projekt előkészítése során gyűjtőmunkában, feldolgozása során csoportszobai kisegítőként, esetleg éppen szakértőként, a projekt végén a feldolgozása során készített gyermekek által készített munkák kiállításának megtekintésekor kínálhat fel lehetőséget a pedagógus a szülőknek az óvodai munkára betekintésre

A gyermekek megfigyelése és fejlődésének, fejlesztésének regisztrálása

A Lépésről lépésre programban a gyermekek sokoldalú és többféle módszertani eljárásra épülő megfigyelése pedagógus napi tevékenységeinek egyik fontos mozzanata; a fejlődések, esetleg elmaradások, rendellenességek gyanújának regisztrálása az egyéni fejlődési naplóban, a megfigyelésekre épülő egyéni és csoportos fejlesztési tervek, az individualizálás, a gyermekek érdeklődésének és szükségletének kielégítése érdekében folyamatos tevékenysége a pedagógusnak, valamint fontos tájékoztatási dokumentumok a szülők részére. A megfigyelési naplóban rögzített adatokat(objektív megfigyeléseket, gyermekmunkákat, fényképeket és egyéb, a gyermek fejlődését/elmaradását demonstráló anyagokat) a pedagógusok egy tanév során minimum 2 alkalommal megosztják a szülőkkel, és közösen tervezik meg a gyermekek

nevelésével, fejlesztésével kapcsolatos rövid és hosszú távú terveket esetleges beavatkozás mibenlétét.

A megfigyelési naplóban rögzítettek fontos információk a gyermekek nevelését segítő szakszolgálatoknak, szolgáltatóknak, tanítónőknek.

III. A CSALÁD BEVONÁSA AZ ÓVODAI ÉLETBE

A Lépésről - Lépésre óvodai program harmadik alappillére a családok bevonása az óvodai életbe. A Lépésről lépésre nyitott óvodai modellje vallja a szülő, a család elsődleges szocializációs szerepét és hatását a gyermek életében. Mindennek tükrében az óvoda szigorúan szolgáltatói szerepet vállal, melynek kötelessége a gyermek intézményes nevelésének optimális személyi és tárgyi feltételeit megteremteni, a gyermek potenciáljának maximumának elérése érdekében legkorszerűbb pedagógiai, kisgyermekkorra vonatkozó ismereteket a nevelés során alkalmazni.

Az óvodai nevelés elsősorban a családi nevelés kiegészítésére vállalkozik. Előfordul, hogy az óvodának aktív részt kell vállalni a család által meg nem oldott feladatok megoldásában is, a gyermekek érdekében. Ezekben a családokban is keresni kell az együttműködés nagyon vékony, de reményeket keltő szálát, a gyermekszeretetet.

Az óvodapedagógus képes arra, hogy a család és az óvoda közötti hidat kiépítse. Az óvodapedagógus vállalja fel, a kapcsolatkeresésben a kezdeményező szerepet. A jól működő családok szokásainak, értékrendjének megismerése ugyanolyan fontos, mint a krízishelyzetben lévő családoké. Az óvodapedagógus kellő tapintattal és körültekintéssel segítheti, hogy a családokban a szülők feladataikat minél eredményesebben teljesíthessék. Ezt kívánja meg a gyermekek érdeke, a nevelőmunka sikeressége.

A szülők óvodai életbe való bevonásának pedagógiai hatásai

A szülők felelősségérzete megnő azáltal, hogy közvetlenül is megélik az óvodai életben az óvodapedagógusok felkészültségét és a gyermekük fejlesztésére tett erőfeszítéseit. Bővül pedagógiai, pszichológiai tájékozottságuk. Mintát

láthatnak a nevelési helyzetek megoldására, elsajátíthatják az óvodapedagógusok attitűdjeit. Az óvodában gyermekével együttjátszó szülő megtanulhatja, hogyan lehet otthon is érdekes tevékenységeket szervezni.

A szülő alkalmanként besegíthet a szervezési és gondozási feladatokba. Az együttműködés, együttes tevékenység során a szülők sok információt szereznek gyerekeikről.

A szülők érdekes, személyes érdeklődésüket, munkájukat tükröző gyűjteményeikkel gazdagíthatják a csoport tapasztalatait.

A csoportban segítő szülő büszkeséggel tölti el a gyermeket, pozitív énképe, önértékelése erősödik.

Más szülők pozitív viselkedése, élménynyújtása segíthet az előítéletek kialakulásának megelőzésében estelegesen kialakult előítélet, ellenérzés oldásában. Segít a gyerekek egymás közötti elfogadásában.

A problémáikkal magukra maradó szülők, társakra találhatnak, bátorítást és segítséget kaphatnak az óvodai ismeretségek kapcsán, a hasonló sorsúaktól. Az óvoda feltételrendszerének javításában aktívabban részt vállnak azok a családok, amelyek jobban kötődnek az intézményhez.

A családokhoz közeledés jellemzői:

Az óvodapedagógus erősíti a szülő kötelességérzetét azzal, hogy hangsúlyozza a család pótolhatatlanságát. Feltételezi, hogy minden család közvetít értékeket valamilyen mértékben. A szülő, partner a nevelésben, akinek igényei és szükségletei vannak. A szülővel szemben nincsenek előítéletek. A gyermekek fejlődéséről az óvoda rendszeres információkat ad a személyes beszélgetésekben. A szülőknek jogaik vannak, s azokat a gyermekek érdekében érvényesíthetik.

A családok bevonásának alapszabályai:

a.)Pedagógusoknak: az óvodában a nevelés nem bízható a szülőre. A szülő egészségi állapota nem veszélyeztetheti a gyermekek egészségét. Az óvodapedagógus nem hagyhatja magára a szülőt a gyermekekkel.

b.)Szülőknek: bizalmas információkat nem adhat ki illetéktelen személyeknek. Nem nyilváníthat véleményt mások gyermekeiről. Csak egészséges, a gyermekek fizikai és mentális egészséges szülő vállalhat aktív részvételt a csoportban.

A családok bevonásának formái:

A passzív részvételt vállaló szülő jelenléte a csoportban, elsősorban a saját gyermekének megfigyelését, gyermekével kapcsolatos érdeklődésének kielégítését szolgálja. A gyermekek óvodai magatartásának közös elemzése különösen fontos a gyermek eltérő otthoni és óvodai viselkedésének esetén. A munkanélkülivé váló szülő mentális támogatást kap az óvodapedagógustól, ha érzi, hogy szükség van rá, hogy fontos személy.

A passzív-szemlélődő szülő közreműködik a gyermek beszoktatásában, elsősorban a benntartózkodásra vállalkozik és részt vesz a saját gyermeke gondozásában.. Jelentős segítőtárs lehet például, ha az enyhén sérült gyermekek integrált nevelésére vállalkozó óvodában. ismerve a speciális ellátást már nem csak passzív szemlélődő, hanem bekapcsolódik a gyermekével való foglalkozásba (speciális szakember támogatásával).

a.)***Az aktív-segítő szülők*** azok, akik alkalmanként, vagy előre tervezve, közreműködnek a gondozásban a közös élmények biztosításában, egyes tevékenységekben (kézimunka, kézművesség, hagyományápolás, sütés, főzés). Célszerű, ha az óvodapedagógus egy táblán jelzi előre azokat a napokat és tevékenységeket, ahol a szülők közreműködésére számít. A feladatok megjelölésével segíti a szülők döntését.

Az óvodai életbe bevont szülővel nem lehet az óvoda törvényben biztosított személyi feltételeinek hiányát pótolni.

b.)A családok, szülők, kisebb testvérek fogadására alkalmas hely: ***a családi szoba***. A nyugodt körülmények kialakítása, a bizalmas beszélgetések érdekében fontos. Ez a helyiség több funkciót is betölthet.

Megfelelő órabeosztással a szülők rendelkezésére áll, a közbeeső időben a szobát a nevelőtestület használja.

Alkalmas lehet többek között kistestvér elhelyezésére a szülő felügyeletével, miközben az óvodapedagógussal megbeszéli nagyobb gyermeke fejlődését.

Kölcsönzések színhelye, ahol azok a könyvek, folyóiratok, játékok és egyéb eszközök tárolhatók, amelyeket a családok kölcsönözhetnek ki az óvodából.

Itt dolgozik az esetlegesen szociális munkát ellátó szakember is. Ebben a szobában találkozhatnak az azonos problémával küszködő szülők és a segítő szakemberek.

A családi adományok gyűjtőhelye.

A családi szoba és felszerelése, minden olyan információnak a forrása, amelyek fontosak a családoknak (akciók a boltokban, munkalehetőségek a településen, az óvodai élet hírei, családi napok, játszóházak, szakszolgálatok, segítő civil szervezetek stb.).

Alkalmanként lehet játékszoba is, az egymás gyerekére rövid ideig felügyelő szülők részére. Az esti órákban klubszerű foglalkozásoknak adhat helyet. A kapcsolattartás vonatkozik: a szülőkre, kisebb, nagyobb testvérekre és a nagyszülőkre is.

Hétvégéken közösségi események színhelye.

A szülők bevonása az óvodai nevelés programjába

A családok sokféleségéből következően szokásaik, szükségleteik és a kapcsolatfelvétel is eltérő lehet. Változó a szülők szabadideje is. A kapcsolattartás stratégiájának vannak informális és formális változatai.

Informális lehetőségek az együttműködésben.

Az érkezést követő információcserére akkor van lehetőség, ha a szülő időt szán arra, hogy együttjátsszon a gyermekével egy ideig. A délutáni beszélgetések, a fali táblák, az óvodai újság (Hírlevél) az írásos köszönetnyilvánítások, az alkalmanként szükséges „üzenőfüzet”, amely a szülővel való kapcsolatteremtés eszköze lehet a család és az óvoda között (és nem a gyermekről ad információkat), „csoport kedvenc” hétvégéje a családoknál és az arról vezetett napló, mind olyan lehetőségek. Mindezek olyan lehetőségek amelyekben a gyermek életkorától függően maga is vállalhat közvetítő, közreműködő szerepet (például az a kedvenc naplójába berajzolhatják a közös élményt).

Formális lehetőségek a kapcsolattartásban.

Elsősorban az értekezlet, fejlődési naplót értékelő fogadóóra, családlátogatás, a család óvodalátogatása, kérdőív, szórólap, beszámoló, a szülők érdekképviseletének működtetése tartozik a formális kapcsolatok körébe.

A család óvodai életbe való részvételének sokféle egyéb lehetősége van.

A közös szabadidőprogramok, a családok bemutatkozó estje, a papírsárkányfesztivál, az ezermester apák, a nagyszülők klubja mind olyan kezdeményezés, amellyel érzelmileg gazdagodhatnak a gyermekek, a családok, és az óvoda dolgozói. Az sem mellékes, hogy közben javíthatók az óvoda tárgyi feltételei. A tréning jellegű, érdekes módszerekkel színesebbé tett réteg-szülőértekezletektől kezdve, az óvoda lehetőségeitől és a családok szociokulturájától függően, az együttműködés formái tovább bővíthetők.

CSALÁDGONDOZÁS

SZOCIÁLIS MUNKA

A szociális munka átfogó kategória, amely magába foglalja a szociális jellegű tevékenységek széles körét. A szociális munkát végzők köre is igen tág. A különböző szinten felkészült, a szociális munka bizonyos határai között szakmai kompetenciával rendelkezők körébe beletartozik: a szociális asszisztens, a szociálpedagógus, a szociális munkás, a szociálpolitikus, stb. A nyitott óvoda modelljében a megfelelő végzettséggel rendelkező szakember, felvállalhatja a szakmai kompetenciájába tartozó szociális feladatokat.

Az óvodapedagógus (jó esetben) ismeri azokat az erőforrásokat, amelyek enyhíthetnek a gondokon, amelyeket a családok többsége támogatás nélkül képtelen megoldani. A nevelési intézményekben optimális esetben szociálpedagógus rendelkezik azzal a felkészültséggel, amelynek birtokában a szociális és a hozzákapcsolódó speciális pedagógiai feladatokat felvállalhatja.

Más lehetőségeket jelent az a helyzet, ha az óvoda nem rendelkezik a megfelelő szakemberrel. Ebben az esetben az óvodapedagógus, vagy az óvodavezető

egyéni döntése alapján, civilemberként tehet sokat elsősorban a krízishelyzetben lévő családokért, gyermekekért. A szociális érzékenységgel és ilyen irányú elhivatottsággal is rendelkező óvodapedagógusra nagy szükség van a távoli kis településeken.

Az óvodapedagógus elsősorban a társadalmi erőforrások és a családok közti információáramlást, a segítő kapcsolatok felvételét tudja támogatni. A legjobb anyagi és kulturális körülmények között élő családokban is sérülhetnek mentálisan a családtagok, a gyermekek, a megromlott emberi kapcsolatok, a gyermekekre fordított idő hiányának következtében. Vannak szülői csoportok, akik az óvodapedagógus közvetítésével, a hasonló problémákkal küszködőkben erőforrásokra lelhetnek (például: az elvált szülők, az enyhén sérült gyermekek szülei).

Az óvodapedagógus lehetőségei a családsegítésben.

Nagyobb érzelmi biztonságot és mentális támogatást nyújt a krízishelyzetben élő gyermekeknek és szüleiknek. Szakemberekkel együttműködve, életviteli tanácsadást tart a szülőknek. Tájékoztatást szervez családjogi kérdésekben, bemutatja a szociális támogatások rendszerét. Képviseli a halmozottan hátrányos gyermekek érdekeit és támogatja a segítő kapcsolatok keresését a bajba jutott családok esetében. Ha a szülők nem zárkóznak el, az elvált szülőt is bevonja a gyermek óvodai életébe. A családok kezdeményezésére ellátja érdekeik képviselését a szakszolgáltató intézmények megkeresésével.

Az óvodában alkalmazott szociálpedagógus feladatai.

A szociálpedagógus a 0-18 éves korig terjedő életkori szakaszok szociális eredetű pedagógiai problémáival foglalkozik. A társadalmi háttér folyamatok nevelési intézményekre és a családokra gyakorolt hatásainak ismeretében, foglalkozik a gyermekek, fiatalok szocializációs problémáival. Segítséget ad a gyermekeknek, a családoknak és az óvodapedagógusoknak az erőforrások feltárásában. Kapcsolatot épít ki a speciális szolgáltató intézményekkel.

Érdekképviselőt lát el a szociális, a nevelő-oktató, az egészségügyi, szociálpolitikai, jogi érdekérvényesítő, valamint a gyermekjóléti és védelmi szolgáltatások igénybevétele érdekében. Ellátja az adott intézményekben a szociális és a pedagógiai tevékenységek koordinálását, partneri kapcsolatokat alakít ki az együttműködésben más szakemberekkel.

EGYÜTTMŰKÖDÉSEK, KÜLSŐ KAPCSOLATOK

Team munka az óvodában

Az óvoda rendszerként működik és azért, hogy funkcióit zavartalanul érvényesíteni tudja a gyermekek érdekében, minden tényező működését össze kell hangolnia. Az óvoda területében a team-ben dolgozók harmonikus együttműködésére van szükség. Az óvodapedagógus ma már többségében szakképzett munkatársa az óvodai dajka, aki a gondozásban, szervezésben és egyéb tevékenységben mint a gyermekek számára. Az individualizáló nevelés személyes kontaktusokra épül, amelyre akkor van lehetőség ha 5-6 gyermekre jut időnként egy felnőtt. Ez az óvónők és a dajkák egyenlőtlen munkaidő-beosztása mellett megoldható, alkalmi szülő-segítők bevonásával.

Értékelés, összefoglaló

A Lépésről lépése óvodai program hatásáról és eredményiről nem született tudományos felmérés. A bevezetés időszaka egybeesett az óvodai pedagógiai reformtörekvések széles körű elterjedésével. A programot a hazai szakvélemény megosztottan fogadta.

Eltekintetnék a magyarországi óvodai intézményrendszer és a benne dolgozó szakemberek méltatásától, minősítésétől, kizárólag a Lépésről lépése programbevezetése kapcsán szerzett tapasztalataimra osztom meg. Áttekintésemet kizárólag a program alappilléreinek megvalósítása során szerzett tapasztalataimra korlátozom.

Individualizálás

A program bemutatása során a fenti fejezetben megfogalmazottakkal mindenki egyetértett. A gyakorlatba való átültetés azonban olyan módszertani kihívás elé állította a pedagógusokat, mely nem szerepelt addigi pedagógiai repertoárjukban.

Mely területeke kaptak hangsúlyt a képzések során?

- a gyerekekkel való differenciált bánásmód megvalósítása csoportban,
- az egyéni szükségletekhez és érdeklődésekhez igazított tevékenységekhez feltételteremtés,
- az egyén megjelenítése a csoportban,
- az adott csoportra jellemző, gyerekekkel közösen kialakított demokratikus együttélést hangsúlyozó szabályrendszer kialakítása,
- környezet tudatos formálása és annak képességfejlesztő hatására való építés,
- tanulás a játékon keresztül,
- kisgyermekkel való hatékony kommunikáció,
- a szülők bevonásával együtt járó nyilvánosság elfogadása,
- az integrált ismeretszerzés, projektrendszer,
- munkaszervezés.

Sikerek:

Integrált ismeretszerzés, projektrendszer

Egyértelműen pozitív fogadtatást kapott a pedagógusok körében, beépült a módszertani kultúrájukba, napi szinten gyakorolják. Felismerték, hogy a módszer alkalmas a program alapelvei integrálására, az eltérő életkorú, eltérő fejlettségi szinteken álló, eltérő tapasztalatokkal, kulturális háttérrel, érdeklődéssel rendelkező gyermekek differenciált tevékenykedtetésére, ismeretek szerzésére, szülői bevonásra. Hatékonyan ötvözték hagyományos és az új módszer pedagógus szerepét.

Egyéni szükségletekhez és érdeklődésekhez igazított tevékenységekhez feltételteremtés

A tevékenységközpontok hatékony működtetésének feltétele. Mivel tevékenységközpontok felszerelése és eszköz igénye nagyon hasonlít a hagyományos óvodai foglalkozások eszközigényeihez, ezt a tudásukat a pedagógusok sikeresen emelték át az új pedagógiai rendszerbe. Kreatívan gazdagították az eszköztárat a képességek fejlesztésére alkalmas tárgyak, alkotásra, tevékenykedtetésre ösztönző, a háztartásból vagy egyéb a gyermekek környezetében ismerős anyagok elhelyezésével.

Gyerekekkel való differenciált bánásmód megvalósítása csoportban

A fent vázolt feltételteremtés nagyrészt biztosította ennek a kritériumnak a megvalósítását. Az egyéni eltérések alapelveként való elfogadása és az ehhez igazított eltérő elvárások segítenek a kritérium megvalósításában.

Pedagógiai attitűd

Félsikerek:

A napi gyakorlatban a képzések során megszerzett új ismertek hamar megkoptak és a pedagógusok „visszanyúlt” régi gyakorlatához. nem tudja hátrahagyni régi beidegződéseit és „fejleszti” az általa lemaradónak ítélt gyermekeket. Mindeközben a gyermeket nem önmagához, hanem egy „átlag” korcsoporthoz méri. Nem bízik a gyermekek önvezérelt tanulásának erejében, az érdeklődés fenntartása és az általa gerjesztett motiváció fejlesztő erejében, hanem visszanyúl a régi didaktikus módszerekhez.

A pedagógus nem hisz a **környezet** fejlesztő erejében. A fal dekorációk nem tükröznek pedagógiai tudatosságot. Ugyan a döntően a gyerekek munkáit tükrözik, de koncepcióban nem jelenik meg hangsúlyosan az egyén, a környezet, ahonnan a gyerekek jönnek, és nem fejleszti tudatosan a képességeket.

Tevékenységek központ rendszer

A terem átrendezése tevékenységközpontokba egyértelmű sikert aratott a pedagógusok körében. Adekvát eszközbeszerzéssel és elhelyezéssel a gyerekek önállóan tevékenykednek, érdeklődési körüknek megfelelően képesek lekötöni magukat. Az individualizálás kritériumainak tevékenységközpontokban való érvényesítése mégsem ment könnyen és nem mindig valósult meg. Az individualizálásra irányuló képzések segítettek ennek a nehézségnek a leküzdésében, de szembeötlő a pedagógusok bizonytalansága, és a központokban elhelyezett eszközök nem feltétlenül tükrözik a tudatosságot, gyermekek fejlődésének és érdeklődésének nyomonkövetését.

A pedagógusok visszajelzései a gyerekek fejlődésére egyértelműen pozitívak voltak. A gyerekek szabad választásain alapuló tevékenységek, a sok egyéni foglalkozás és beszélgetés, a személy iránt megnyilatkozó közvetlen figyelem határozottan csökkentették a magatartási problémák jelentkezését, ugyanakkor személyiségük sokoldalú fejlődése tetten érhető volt a kitartásban, az érdeklődésben, a türelemben a szabályok önkéntes betartásában a kommunikáció fejlődésében.

A rövid követési időszakban az iskola visszajelzései lapján a programból kikerült gyerekek között csökkent a évisméltések és a gyógypedagógiai osztályokba áthelyezett gyerekek száma.

Félsikerek

Összefüggenek a fent tagoltakkal. A pedagógusok hamar kizökkennek az új módszerek alkalmazásból és visszanyúlnak biztonságos rutinjaikhoz. A tevékenységközpontokban elhelyezett eszközök nem tartanak lépést a gyermekek változó érdeklődésével, fejlettségi szintjével, nem tükrözik a projekt témáját, ezáltal nem kínálnak lehetőséget a téma sokoldalú

feldolgozására megközelítésére. A didaktikus, frontális foglalkozásokat „ a fejlesztést” gyakran a közösségi élet teréül szolgáló nagy térben végzik a reggeli beszélgetés keretében, ezzel teremtve meg saját biztonságukat az újonnan kialakított, más pedagógiai metodikát igénylő térben.

Szülői bevonás

Noha gyakorlatilag minden, a programba bevont óvoda a programnak ezt a komponensét tartotta saját munkájának fejlesztése szempontjából a legfontosabbnak, deklarálta itt érezték magukat a legkevésbé kompetensnek. Mint korábban jelezem, a program bevezetése 9 halmozottan hátrányos helyzetű gyereket befogadó óvodában került bevezetésre, több teljesen szegregált roma óvodában szegregált környezetben. A szülőkkel való kapcsolat kialakítását fontosnak, ám gyakorlatilag megoldhatatlannak érezték. Az okokat egyértelműen a szülők érdektelenségében, életmódjában vélték megtalálni. Az óvodák saját bevallásuk szerint a gyerekeket előítéletek nélkül fogadták el, a gyerekek jellemzése során fény derült a gyerekekkel szemben táplált erős előítéleteikre is.

A gyerekek nevelése során megtapasztalt kognitív képességekben tapasztalt lemaradásaikat, magatartásbeli problémáikat egyértelműen származásuknak, a környezet lehúzó erejének tudták be, és nem hitték a saját pedagógiai munkájuk eredményességében, az óvodai környezet és pozitív pedagógusi mintaadás pozitív befolyásoló hatásában. Tervezésükben kevésbé (ha egyáltalán!) építettek a gyermekek fejlesztésében a szülőkkel való szoros együttműködésre.

Mindezen előzetes tapasztalatokkal a hátuk mögött nyitottan fogadták a szülői bevonás lehetőségét, mert több fiatal szülővel, különösen az anyákkal volt pozitív tapasztalatuk, azaz, azok „hallgattak rájuk, elfogadták a gyermekek gondozására tett javaslataikat és fontosnak tartották a gyermekek óvodába járatását, felismerték annak pozitív hatását a gyerek fejlődésére.”

Az óvodákban a program költségvetésének terhére képzett szociálpedagógusokat alkalmaztunk, megteremtettük a lehetőségét, hogy egy

anyát foglalkoztassanak dajka munkakörben a közalkalmazotti besorolás szerinti összegért, kialakítottuk és felszereltük a szülői szobákat

A szociálpedagógus foglalkoztatása egyértelműen pozitív hatással volt mind a szülők mind az óvoda munkatársai körében.

Az óvónők megszabadultak mindazon terhektől, amiket mindaddig meg kellett tenniük, amennyiben támogatni akarták a szülőket (kérvények megírása, kérdőívek kitöltése, szociális és egyébsegítő szakszolgálattal összekapcsolni a szülőket), a szülőknek szakember segített tájékozódni az útvesztőben amit a hivatalos ügyek intézése jelentett számukra.

A szociálpedagógus a szülők igényei alapján változatos programot szervezett a szülőknek, rendszeressé váltak az egészségügyi felvilágosító előadások, a réteg szülői értekezletek foglalkozások.

Nagy népszerűségnek örvendett a játék és könyv kölcsönzés. A pedagógusok várakozásaival ellentétben a játékok maradéktalanul, jó állapotban, időben kerültek vissza. A gyerekek örömmel vitték haza az óvodában megismert játékokat és ismertették meg azokat testvéreikkel, szüleikkel, tanították meg őket a használatukra.

A szülők és nevelők közösen vettek részt előítéleteket oldó tréningeken, ami pozitív hatással volt egymás elfogadására és egymás iránti tisztelet kialakítására.

A szociálpedagógus személye elfogadottá vált a közösségben és mivel a óvodában volt a munkahelye a szülők jobban elfogadták az óvodát is, gyakrabban jelentek meg mind a csoportszobában, mind a rendezvényeken, különösen a szegregált közösségekben.

Az anya foglalkoztatása nem járt minden csoportban sikerrel, mert vagy el sem vállalták a munkát, vagy ők maguk hamar felmondtak. Ennek okának részletes feltárására nem került sor. A helyben dolgozó pedagógusok elmondása szerint vagy a család volt elégedetlen a helyzettel. Az anya távolsága miatt az otthoni teendők egy része nem lett elvégezve, és az otthon maradó munkanélküli férfiaknak kellett volna részt vállalni, ami kulturálisan gyakran elfogadhatatlan volt. Több alkalommal felmerült, hogy kevesellték a fizetés ahhoz képest,

hogy kiadásuk is lettek a munkába állással (harisnya, ruha, stb.). Az, hogy az intézményben dolgozó pedagógusok és dajkák részéről mennyi erőfeszítés történt, mennyire tekintették csapattagnak az anyát, mennyi energiát fektettek a zökkenőmentes beilleszkedésbe nem került felszínre.

Nagyon népszerűnek bizonyultak a közös kirándulások. Az egész napos buszos kirándulásokon mód nyílt egymás közelebbi megismerésére és elfogadására. A sorozatos pozitív élmények hatására a szülők határozottan együttműködőbbé váltak az óvodával, növekedett a gyermekek óvodában töltött napjainak a száma, csökkentek a hiányzások. A szülők ambicionálták, hogy a gyerekek illeszkedjenek be az óvoda rendjébe. A szociálpedagógus családlátogatásai során a megkérdezettek kivétel nélkül elégedettek voltak az óvodával és úgy érezték, hogy gyermekeik jó bánásmódban részesülnek, sokat tanulnak.

A Lépésről lépésre program által biztosított anyagi lehetőségek megszűnése után, 2 óvodában vállalkozott az intézmény fenntartója, hogy az óvoda pozitív visszajelzése alapján státuszban hagyja a szociálpedagógust. Utóbb, a szociálpedagógus átkerült a családgondozó státuszába, munkavégzése nem az óvodában történt. Ez a változás határozottan negatívan érintette a program szülői bevonás részét, utóbb, több helyen visszaállt a program bevezetése előtti szintre.

A pedagógusok nem tudtak (vagy nem is akartak) többlet energiát fektetni a szülőkkel való folyamatos kommunikációba, nem szívesen vették, ha a szülők felügyelet nélkül tartózkodtak a szülői szobában (az óvoda területén), a szülői szoba funkciója gyakorlatilag megszűnt. A kérdésre, hogy miért nem ambicionálják továbbra is az együttműködést a pozitív tapasztalatokkal a hátuk mögött, leterheltségükre, a szülők antiszociális megnyilatkozásaikra az egyre nehezebb „gyerekanyagra” hivatkoznak, saját felelősségüket hárítják. Jellemző a pedagógusok kiégése és egyre nagyobb teret hódít az előítélet. Az oktatáspolitikai legújabb hullámaként elérte az intézményeket a „kompetencia” alapú nevelés és az integráció, inklúzió eszméje, mint gyógyír. Vagy csodaszer

a PISA felmérések rossz oktatási eredményeire és a korszerű befogadó iskola modelljének kialakítására. Valójában évek óta működnek Magyarországon olyan pedagógiai modellek (pl. a Lépésről lépésre program), mely magába foglalja azt a szemléletmódot és módszertani ismeretanyagot, amely az inklúziót és a kompetencia alapú tanulást támogatja. Valójában a szemléletmód, a pedagógus képzés elavult rendszere, a társadalomban meglévő feszültségek, melyek begyűrűztek a az oktatási intézményekbe is, valamint a változások iránti tartózkodás, a szegregációra való lehetőség és annak intézményes támogatása a szabad iskolaválasztás zászlaja alatt, az intézmények feletti szupervízió teljes hiánya az, ami miatt a korszerű pedagógiai szemléletmód még mindig csak „modell” és nem általánosan elterjedt gyakorlat ma Magyarországon.

A Lépésről lépésre program gondozójaként létrejött a Lépésről lépésre országos Szakmai Egyesület. Az Egyesület feladatának tekinti a program eredeti, specifikumainak életben tartását és ezért pedagógus továbbképzési programokat akkreditáltatott. A képzések finanszírozásában bekövetkezett változások eredményeképpen egyre kevesebben vesznek részt hosszú (60 órás) képzéseken. Az intézmények saját nevelési programjaiban felvállaltakon túl nem kötelezhető egyéb feladatok ellátására, ám az abban megfogalmazottak valós teljesítésének ellenőrzésére is ritkán kerül sor.